

Dr Darko Mandić
Veterinarski zavod — Titograd

Prilog poznavanju raširenosti maligne kataralne groznice goveda (*Coryza gangrenosa bovum*) u opštini Titogradskoj od 1970-1980. god.

UVOD

Coryza gangrenosa bovum je akutno, febrilno oboljenje goveda koje se manifestuje krupoznim zapaljenjem sluznice glave, zamučnjem rožnice i nervnim simptomima. Uzročnik bolesti pripada grupi herpes virusa (120-140 milimikrona), a sama bolest se ne prenosi sa goveda na govedo, i obično se javlja sporadično.

Studiozniji podaci o ovom vrlo nezgodnom oboljenju nijesu stariji od trideset godina, iako je bolest ustanovljena i opisana mnogo ranije. Karakteristično je da je u mnogim slučajevima bila povezana sa držanjem ovaca. Tako Milić (4) ističe da je, prema njegovom zapažanju, veza između držanja goveda i ovaca skoro u svim slučajevima bila direktna i redovna, odnosno da su ovce bili vektori za prenošenje bolesti. Vjerovatno da direktni kontakt između goveda i ovaca nije uvijek potreban za transmisiju, s obzirom da se virus vrlo brzo prenosi i indirektno, preko hrane ili vode, a možda i preko raznih parazita ili insekata koji se hrane tkivnim tekućinama organizma. Prema tome, kako virus ulazi u organizam u prirodnim slučajevima, za sada još nie sa sigurnošću utvrđeno. U eksperimentima mnogih istraživača (Hutyra, Marek, Manninger) dokazana je mogućnost prenošenja bolesti suspenzijom tkiva limfnih čvorova od bolesnih na zdrave životinje, ubrizgavanjem direktno u limfne čvorove. Međutim, nekim istraživačima ovo prenošenje nije uspjelo.

Patološke promjene izazvane ovom bolešću proučavane su i u prirodnim i u eksperimentalnim slučajevima, a vršeno je i poređenje sa drugim virusnim bolestima goveda. Na osnovu sopstvenih istraživanja mnogi autori (E. T. Kha ter i dr.) zaključuju da je u slučaju *Coryze gangrenose bovim* zahvaćena većina organa sa patološkim promjenama, naročito digestivni trakt, zatim respiratorni, urinirani i nervni sistem. Ima autora (St en i u s) koji posebno naglašavaju da je nalaz specifičnih inkluzivnih tvorevina u ćelijama nekih područja centralnog nervnog sistema tipičan za ovu bolest, dok drugi (P lo w r i g t) to osporavaju.

NASA ISTRAŽIVANJA

U periodu od deset godina (1970-1980) imali smo priliku da pratimo 29 krava oboljelih od *Coryze gangrenose bovim* u titogradskoj opštini. U ovom radu iznosimo naša zapažanja o raširenosti i toka ovog vrlo nezgodnog oboljenja.

Oboljele krave bile su vlasništvo individualnih proizvođača sa brdsko-planinskog područja. Držane su u različito građenim štalama u kojima je bilo od 1-5 grla goveda, koje su pripadala rasnom tipu domaće buše i njenim melezima. Starost ovih krava bila je od 4 do 10 godina. Pojava oboljenja u svim slučajevima bila je sporadične naravi. S obzirom na direktnu ili indirektnu vezu sa ovcama, mi smo zapazili da je ta veza postojala u 22 slučaja, dok je kod 7 slučajeva nije bilo.

Iz anamneza koje su nam davali vlasnici oboljelih grla, uglavnom se moglo zaključiti sljedeće: životinje su naglo prestale uzimati hranu i preživati, a ako su muzene, naglo su uskraćivale mlijeko. Prilikom kliničkog pregleda u svim slučajevima konstatovana je povećana tjelesna temperatura (40-42°C), životinja nevesela, očni kapci otečeni a krvni sudovi na skleri upadljivo inicirani uz obilato suženje na oba oka.

U većini slučajeva bolesne životinje su se teško kretale i nosile su se u hodu, a kod nekih se primjećivalo povremeno podrhtavanje pojedinih grupa mišića. Ovo su bila prva zapažanja kod oboljelih grla, prisutna tokom čitavog toka bolesti. Kako se bolest dalje razvijala, mogla se uočiti fotobija, a kod nekih grla javljalo se zamućenje korneje, koje je obično počinjalo od periferije i širilo se prema centru. Kratko poslije pojave prvih znakova bolesti, u svim slučajevima iz nosa se počeo cijediti mukopurulentni sekret, dok su nosne sluznice bile hiperemične i natečene, što je veoma otežavalo disanje. Prilikom pregleda usnih šupljina, u većini slučajeva se moglo zapaziti da su upaljene gingive, naročito oko sjekutića, dok je salivacija rijetko postojala. Pored ovih karakterističnih znakova, 7 grla jasno je pokazivalo simptome jednog žestokog crijevnog katara

sa jakim prolivom, a četiri grla krvomokrenja (hematurija). Površni limfni čvorovi bili su povećani samo u 6 slučajeva.

Na osnovu kliničkih iskustava dijagnozu smo postavljali dosta brzo, s obzirom na karakteristične znake koje su imale oboljele životinje. No, u svakom slučaju, uzimali smo u obzir diferencijalno dijagnostički i druga virusna oboljenja goveda, infektivni keratokonjuktivitis i rinotraheitis goveda.

Poslije postavljanja dijagnoze preduzimali smo odgovarajuće liječenje, uz napomenu da pouzdanog i specifičnog lijeka nema. Primjenjivali smo različita kemoterapeutska sredstva i metode, uz svestranu terapeutsku simpomatsku terapiju. Rezultati koje smo dobili nijesu pružali bilo kakve dokaze o efikasnom liječenju. Naši pokušaji sa primjenom raznih kombinacija antibiotika širokog spektra, sulfonamida, raznih vitamina i sintetskih glukokortikoida takođe nijesu dali zapažene rezultate.

No, u nekoliko slučajeva od ovako liječenih krava, imali smo neka privremena poboljšanja za dan-dva; štaviše, 3 krave sus ozdravile, odnosno osstale u životu. Smatramo da to ne možemo pripisati samoj terapiji, jer poznati su slučajevi samoozdravljenja, ali, u svakom slučaju, sigurno smo pojačali opšte odbrambene sposobnosti organizma.

Od ukupno oboljelih 29 grla, uginula su 23, 3 su ozdravila, a za dva nemamo podatke o konačnom ishodu.

PATOLOŠKO-ANATOMSKE PROMJENE

U svim slučajevima uginuća izvršili smo patološko-anatomsku sekciju, da bismo utvrdili koliko je organa ili organskih sistema bilo napadnuto patološkim procesom. Promjene su bile karakteristične, i sastojale su se u sljedećim nalazima: *rhinitis catarrhalis mucopurulenta*, *stomatitis seromucosa* (kadkada sa tačkastim krvarenjima), *laryngotracheitis seromucosa et mucopurulenta*, *pneumonia catarrhalis et cruposa*, *oedema et emphysema pulmonum*, *dilatatio et degeneratio myocardii*, *enteritis catarrhalis acuta* (kod nekih *haemorrhagica*). Jetra hiperemična, u nekoliko slučajeva zahvaćena cirozom: slezina u nekim slučajevima povećana u drugima nije, ekhimotična krvarenja po kapsuli. Bubrezi u nekim slučajevima hiperemični. Hiperemija mozga i moždanih ovojnica u svim slučajevima. Skoro svi limfni čvorovi hiperemični, povećani i edematozni.

Razumljivo da je patološka slika bila specifična za svako uginulo grlo, ali su uglavnom preovladavali opisani simptomi.

PATOLOŠKO-HISTOLOŠKE PROMJENE

Materijal za patološko-histološke pretrage uzeli smo od 6 uginulih grla i to mozak sa moždanim ovojnicama, oko i jetru. Nalaz

je bi sljedeći: U mozgu i moždanim ovojnicama jaka hiperemija i zapaljenske promjene limfoidnog karaktera, sa infiltratima oko krvnih sudova (*Encephalitis perivascularis lymphoholidocytaria non purulenta*) i u sivoj i u bijeloj supstanci. Promjene na oku ispoljavale su se kao *keratitis leuco-lymhocytaria chronica*, a promjene na jetri kao *hepatitis interstitialis leuco-lymhocytaria et fibroplastica, partium cirrhoticans*, sa masnom distrofijom hepatocita.

DISKUSIJA

Prateći ovu bolest kroz naznačeni period zapazili smo da se ona javlja čitave godine. Mi smo imali najviše slučajeva u jesen i zimu, i smatramo da uticaj raznih spoljašnjih faktora (niska temperatura) nije bez značaja na pojavu ovog oboljenja. Zapazili smo u dosta slučajeva da je postojala kohabitacija goveda i ovaca pri izbijanju bolesti. Nijesmo vršili bilo kakve eksperimente u pogledu bolesti. Zaista, bilo je i slučajeva da bolest izbije tamo gde nije bilo nikakvog kontakta sa ovcama. Patološko-anatomski nalazi potvrdili su gotovo u svim slučajevima da su gotovo svi organi bili zahvaćeni patološkim procesima u lakšem ili težem obliku. Što se tiče patološko-histoloških nalaza, smatramo da su naročito karakteristični hiperemija i edem mozga i moždanih ovojnica sa perivaskularnim krvarenjima.

ZAKLJUČAK

1. Maligna kataralna groznica goveda (*Coryza gangrenosa bovum*) javlja se u brdsko-planinskom dijelu titogradske opštine. Pojava je sporadična, i to na govedima individualnih uzgajivača.

2. Od ukupno 29 oboljelih grla, konstatovali smo direktnu ili indirektnu vezu sa ovcama u 22 slučaja, dok je u 7 slučajeva nije bilo.

3. Od oboljelih grla uginula su 23, 3 su ostala u životu, dok za dva nemamo podatke o konačnom ishodu.

4. Primjena raznih kemoterapeutskih sredstava, antibiotika, sulfonamida, sintetskih korticoida nije dala zadovoljavajuće rezultate.

5. Patološko-anatomski slika uginulih grla je šarolika, i karakteristična sa upalama sluznica glave.

6. Patološko-histološke nalaze karakteriše hiperemija mozga i moždanih ovojnica sa perivaskularnim krvarenjima.

LITERATURA

- Blood, Henderson (1963): Veterinary Medicine, Tindall-Cox, London.
- Hutyra, Marek, Maninger (1959): Spezielle Pathologie und Therapie der Haustiere, G. Fischer, Jena.
- Khater E. (1963): Vergleichende Histopathologische Untersuchungen am Gehirn bei bösartigen Katarrhalfeber, Rindpest und Mucosal disease des Rindes. Arch. Vet. med. 1241-1271.
- Millić D. (1957): Coryza gangrenosa bovum. Veterinarski glasnik, eBograd, 553-556.
- Stenius P. J. (1953): Bovine malignant catarrh. A statistical, histopathological and experimental study. XV Int. vet. Congress Stockholm, 320-322.
- Tasić B. (1967): Terapija Coryzae gangrenose bovum Deltacortrilom. Veterinarski glasnik, 433-434.

CONTRIBUTION TO THE KNOWLEDGE OF SPREAD OF BOVINE MALIGNANT CATARRH (CORYZA GANGRENOZA BOVUM) ON TITOGRAD OF TIME FROM 1970 TO 1980

by

Dr Darko Mandić

Summary

Over the course of 10 years the largest number of 29 cases of bovine malignant catarrh were observed in animal aged from 4 to 10 years. As to the seasons of the year the disease occurred more frequently in autumn and winter. Malignant catarrh was established only in bovines belonging to individual breeders. A direct contact with sheep was established in 22 cases, in the remaining 7 such contact could not be proved.

The course of the disease is described and the diagnose discussed, and the results of applied therapy. Pathoanatomical findings showed that almost all the organs were affected with inflammatory degenerative changes of different degrees. Characteristic of histopathological findings was hyperemia and oedema of the brain envelopes and brain with perivascular haemorrhages.